

Rajnai Gergely

A kisállamok stratégiái

Magyarország nem nagyhatalom. Ez mindenki számára nyilvánvaló, mégis mintha a nemzetközi sajtóban és politikában az elmúlt néhány évben a magyar kormánynak kifejezetten nagy súlya lenne. Vannak, akik örülnek ennek, s vannak, akik épp felháborodnak ezen, de a tényt szereti mindkét oldal hangsúlyozni. „Magyarország befolyása folyamatosan nő” – így a kormányt kedvelők; „Magyarország a kormány tevékenysége miatt világszerte a rossz példa” – mondják erre a kormány kritikusai. Ami ezt illetően igazán érdekes, az az, hogy nem igazán vizsgáljuk meg, hogyan juthattunk el egyáltalán ide: Magyarország, egy kisállam, meghatározó viszonyítási ponttá vált a nemzetközi politikai térben. Mi volt a stratégia (ha volt ilyen egyáltalán), van-e erre precedens, és mit csinálnak más kisállamok? Ezekre a kérdésekre keresek választ ebben az írásban.

Válaszok pedig bőséggel vannak, hiszen a kisállamok különleges helyzetéről számtalan politikatudományi tanulmány született, melyek kiindulópontként szolgálhatnak. Ezek egy részét [nemrégiben feldolgoztuk már](#), itt pedig e korábbi írásunkban

felvetett problémákat szeretném kicsit mélyebben tárgyalni. Kezdem a definíció kérdésével. Ahogy az a korábbi írásunkban is szerepelt, lehet kisállam a néhány ezer lakossal bíró Monaco éppúgy, mint a több tízmilliós lakosú Tajvan. A vizsgálat tárgyától függően a kisállamokat a nagyállamoktól megkülönböztető lakosságszámot önkényesen határozzák meg a politikatudósok, de valójában ez a kritérium kis jelentőséggel bír, ugyanis a *kisállamok nem feltétlenül (és semmiképp sem kizárólag) lakosaik száma miatt tekinthetők kisállamnak, sokkal inkább viselkedésük miatt.* Legfontosabb jellemzőjük ezen államoknak az, hogy valamilyen szinten rá kell hagyatkozzanak egy-egy nagyhatalomra vagy nemzetközi szervezetre, mert önállóan nem tudnak megállni a nemzetközi porondon. A globalizáció eredményeképpen, mivel az egyes államok sorsa egyre jobban összefonódik, egyre több ország kénytelen legalább részben kisállamként viselkedni. A kisállamok lehetséges stratégiáit ezért egyre inkább érdemes megismerni a világpolitika megértéséhez.

„Menedékkeresés” a nagyhatalmaknál

Ahogy az korábbi írásunkból is kiderült, a kisállamok (mivel rákényszerülnek arra, hogy külpolitikájukat nemzetközi

szövetségi rendszerek keretében folytassák, melyeket alapvetően nagyhatalmak dominálnak) azt keresik a világban, hogy mely nagyhatalmak és milyen konstellációban tudnak számukra védelmet biztosítani. Alyson Bailes, Bradley Thayer és Baldur Thorhallsson szerint háromféle védelemre (az ő terminológiájuk szerint „menedékre”) áhítoznak a kisállamok: politikait, gazdaságit és társadalmi keresnek a nagyhatalmaknál.¹

Politikai menedékről akkor beszélhetünk, ha a kisállam katonai és diplomáciai erőforrásainak hiányosságát próbálja leküzdeni egy nagyhatalom segítségével. Így nem kell állandóan katonai konfliktusoktól rettegnie, nem kell lakosságához képest hatalmas és költséges külpolitikai apparátust fenntartania. *Gazdasági menedékre* azért van szüksége a kisállamoknak, mert méretüknél fogva nem képesek az önfenntartásra (nincs meg minden szükséges erőforrásuk), és jobban ki vannak téve a lokális válságoknak (pl. ha egy adott régió természeti katasztrófa miatt nem tud termelni, ezt az ország egésze megérzi); más országok segítségére van szükségük a gazdasági igények kielégítésére. Ezt a két menedéktípust magától értetődőnek is tekinthetjük, de nem szabad elfeledkezni a harmadik fajtáról; a *társadalmi menedék* legalább ilyen fontos. A kulturális menedék

¹ Tom Long (2016): Small States, Great Power? Gaining Influence Through Intrinsic, Derivative, and Collective Power. *International Studies Review*, 19(2), 185–205.

talán még pontosabb kifejezés lenne, ugyanis társadalmi menedék alatt azt értik a szerzők, hogy a kisállamoknak szükségük van a folyamatos érintkezésre más országokból származó ötletekkel, technológiával és kulturális mintákkal. Egy elszigetelt kisállam fejlődése stagnálni fog akkor is, ha politikai és gazdasági menedékre lel, mivel szűkös erőforrásai miatt nem tud lépést tartani a világ kulturális és technológiai fejlődésével.

A kisállamok hatalma

Ez az imént felvázolt elmélet, miszerint a kisállamok folyamatosan menedéket keresnek, azt sugallja, hogy ezek az államok teljesen ki vannak szolgáltatva a nagyhatalmaknak. Ez azonban csak részben igaz, ugyanis a kisállamok is képesek hatalmat gyakorolni, ha megfelelő stratégiát alkalmaznak. Tom Long három különböző hatalomforrást is azonosít, amelyek a kisállamok sajátjai: specializált, derivatív és kollektív hatalomról beszél. *Specializált hatalmat* úgy gyakorolhat egy állam, hogy egy adott területen válik kiválónak és a nemzetközi rendszer meghatározó szereplőjévé (pl. Svájc súlya a nemzetközi pénzügyi szektorban méretéhez képest hatalmas, ebből komoly specializált hatalom származik). *Derivatív hatalmat* úgy gyakorolhat egy kisállam, hogy egy nagyobb államot vagy nemzetközi szervezetet meggyőz, hogy érdekében eljárjon, érje

ezt el diplomáciai vagy egyéb eszközökkel. Ez leginkább olyan ügyek esetében fordulhat elő, amelyekhez az adott nagyhatalomnak nem igazán fűződik érdeke, beavatkozása mégis nagy változást eredményezhet, vagy pl. Kolumbia úgy tudja használni az Egyesült Államok hatalmát, hogy a szomszédos Venezuelát (mely ideológiailag szemben áll az amerikai külpolitikával) minél inkább hátrányba hozó amerikai intézkedésekért lobbizik, és így helyzeti előnybe kerülhet vele szemben. *Kollektív hatalmat* pedig a kisállamok egymással szövetkezve gyakorolhatnak; ha egy ügyben több kisállam közösen lép fel, egy szuperhatalmat is sarokba szoríthatnak.

A kisállamok motivációi és stratégiái

Most, hogy röviden áttekintettük, hogyan gyakorolhatnak hatalmat a kisállamok a nemzetközi rendszerben, térjünk rá arra, hogy mi motiválja viselkedésüket, és ez milyen cselekvéseket eredményezhet. Ehhez egy, a szociálpszichológiától kölcsönzött elmélet átalakítása lesz hasznunkra. A szociális identitás elméletét (Social Identity Theory, SIT) Henri Tajfel és John Turner dolgozták ki az 1970-es és 1980-as években.² Az elmélet azt írja le, hogy egyes csoportok hogyan viselkednek más csoportokkal

² Henri Tajfel és John C. Turner (1979): An Integrative Theory of Intergroup Conflict. In: W. G. Austin és S. Worchel (szerk.): *The Social Psychology of Intergroup Relations*. Monterey, CA: Brooks/Cole, 33–47.

szemben, és a különböző viselkedési mintáknak milyen okai lehetnek. Röviden összefoglalva, az elmélet két kiinduló feltételezése, hogy a csoportok célja a pozitív önkép kialakítása, és az, hogy a csoportok más, magasabb státuszú csoportokhoz képest határozzák meg magukat. A SIT három alapvető stratégiát rajzol fel, és ezek kiválóan alkalmazhatók a kisállamok viselkedésének magyarázatára.³

A kisállamok egyik opciója a *szociális mobilitás* stratégiája. Ebben az esetben egy nagyhatalmat vagy nagyhatalmak egy csoportját, melyet a kisállam viszonyítási pontként azonosít, példának tekint, és megpróbál a lehető legtöbb szempontból hasonlítani hozzá vagy megfelelni neki. A mintául szolgáló nagyhatalom jelöli ki azokat a szempontokat, amelyek alapján a kisállam jól vagy rosszul teljesít, és a domináns állam értékelése elsődleges szempont a kisállam számára. A hidegháború során a keleti blokk tagjai a Szovjetunióhoz, a nyugati tábor országai pedig az Egyesült Államokhoz viszonyultak így: minél inkább ki akarták vívni e szuperhatalmak elismerését, és minél jobban az általuk preferált politikai, gazdasági és társadalmi berendezkedést próbálták megvalósítani, ráadásul kulturális mintákat is átvettek tőlük. A Szovjetunió összeomlását követően,

³ Kifejezetten Magyarország rendszerváltás utáni és mai viselkedéséről lásd: Alexei Shevchenko (2018): From a Follower to a Trendsetter: Hungary's Post-Cold War Identity and the West. *Communist and Post-Communist Studies*, 51(1), 63–72.

a világ legnagyobb részén a Nyugathoz (elsősorban az USA-hoz, de Európában például akár Németországhoz vagy Franciaországhoz) való hasonulás volt az a magatartás, amely ebből a stratégiából következett, és a legtöbb kisállam (így a visegrádi négyek) külpolitikáját ez határozta meg: a nyugati rendszerből ismert intézmények, normák átvétele, és ezen nagyhatalmak vélt vagy valós elvárásainak való megfelelés. A szociális mobilitást választó kisállamok egy kiválasztott szövetségi rendszerbe a lehető legjobban és leggyorsabban kívánnak integrálódni, de azt nem kívánják alakítani; annak normáit szinte kritikátlanul átveszik. Gyakorlatilag nem „teljes jogú” tagjai ezeknek a szövetségeknek, hanem „másodrangúak”, de ez is elegendő nekik ahhoz, hogy relatív helyzetüket jónak érezzék, identitásuk elég erős legyen.

Az államok dönthetnek úgy is, hogy a viszonyítási pontként elfogadott ország státuszát nem fogadják el véglegesnek. Ebben az esetben a *szociális versengés* stratégiája egy lehetőség: az ország arra törekszik, hogy a viszonyítási pontként szolgáló ország domináns pozícióját átvegye, és a már korábban kijelölt kritériumok alapján jobb szeretne lenni ennél az országnál. Általában a felemelkedő nagyhatalmak számára lehetőség ez a stratégia, pl. napjainkban – sokan gondolják így – Kína ezt a stratégiát követi, és át kívánja venni a világ vezető szerepét az Egyesült Államoktól mind gazdasági, mind katonai,

mind diplomáciai, mind kulturális téren. A kisállamok ezt szűkös erőforrásaik miatt nem tehetik meg, de két esetben releváns lehet ez a stratégia számukra is. Egyrészt gondolkodhatunk regionálisan is, és egy olyan térségben, amely főleg kisállamokból áll (mint pl. Közép-Európa), az egyes kisállamok egymással szemben alkalmazhatják a szociális versengés stratégiáját. Magyarországnak pl. lehet külpolitikai célja, hogy a szomszédos kisállamokat bizonyos területeken (pl. katonai, gazdasági mutatók) megelőzzön. Másrészt ha a rivalizálás nem totális, hanem csak egy-egy részterületre irányul, akkor egy kisállam felveheti a versenyt egy nagyhatalommal is (pl. Svájc a pénzügyi szektorban versenghet akár az Egyesült Államokkal is).

A harmadik lehetséges stratégia az SIT szerint a *szociális kreativitás*. Az ezt alkalmazó állam a korábban elfogadott rangsorolási kritériumokat elveti, és új dimenzió alapján kíván versengeni – jellemzően olyan kritériumokat meghatározva, amelyekben nemzetközileg is kimagasló lehet. Egy ilyen állam meg szeretné változtatni, hogy mitől is lesz valaki nagyhatalom. Általában úgy véljük, hogy egy-egy ország lakosságszáma, gazdasági teljesítménye vagy katonai ereje miatt számít nagyhatalomnak. Ezek a szempontok mind-mind többé-kevésbé mérethez kötöttek, így a kisállamok ezek mentén nem versenghetnek a nagyhatalmakkal. Ám ha ezeket a kritériumokat lecserélik kevésbé mérethez köthetőkre, akkor

maguk is nagyhatalmakká válhatnak. Ehhez azonban a nemzetközi rendszer teljes kontextusát legalább részben át kell alakítaniuk, vagy legalább a kisállam lakosai úgy kell hogy érzékeljék, hogy a kontextus megváltozott, így identitásuk új alapokra helyeződik. A legtöbb állam ezt a stratégiát a kulturális térben alkalmazza – Oroszország és Kína is saját kultúrájának, hagyományainak, életvitelének felsőbbrendűségét hangsúlyozta akkor, mikor egyértelművé vált, hogy birodalmuk a Nyugathoz képest háttérbe szorult (a 19. században), és ennek a stratégiának mindkét országban a mai napig nagy jelentősége van: alapvető elgondolás az, hogy bár gazdaságilag, technikailag és a hadsereg tekintetében is erősebb a Nyugat, az orosz vagy a kínai kultúra felsőbbrendű, és ez számít igazán a hierarchia meghatározásában. Ebben az esetben a legfontosabb, hogy a csoport tagjai (jelen esetben a kínaiak vagy az oroszok) ezt komolyan vegyék, és erre alapozzák az identitásukat, az objektív helyzet vagy a külvilág véleménye kevésbé releváns a stratégia sikerességének szempontjából.

Magyarország stratégiái

A kisállamok a fent említett stratégiákat vegyesen alkalmazzák, de meg lehet állapítani, hogy melyik volt a domináns egy adott ország esetében egy adott időszakban. *A magyar külpolitika az*

1930-as évektől egészen a 2010-es évekig alapvetően a szociális mobilitás stratégiájára hagyatkozott. Előbb Németország, majd a II. világháborút követően a Szovjetunió, a rendszerváltást követően pedig a Nyugat (az Egyesült Államok, Németország és az EU) kegyeit kereste, ezek elvárásainak próbált minél jobban megfelelni, így előnyt kicsikarni más országokkal szemben, valamint megalapozni a polgárok identitását (pl. az európaivá válás ígérete alapvetően meghatározta a magyar külpolitikát és identitást egyaránt az 1990-es és 2000-es években (lásd a „cukrászdát nyitni Bécsben” szlogent)). A mindenkori magyar politikai rendszer tükrözte is ezeket az irányokat, ezért volt egypártrendszer 1948 és 1990 között, és ezért vette át az ország a liberális demokrácia szinte minden intézményét szinte azonnal a rendszerváltás idején.

Ezektől a főbb stratégiától voltak természetesen eltérések. A Kádár-korszak második felében egyre inkább érződött úgy, hogy a szociális mobilitás stratégiáját nem csupán a Szovjetunió, hanem a Nyugat felé is gyakorolja a magyar kormány: az egyre több kapitalista elem bevezetése és Magyarország nyugati megítélésének folyamatos javítása („legvidámabb barakk”) a magyar identitás részévé vált, és ez a kétfajta mobilitási stratégia keveréke egy unikális egyveleget alkotott, mely már akár szociális kreativitásnak is tekinthető. Alapvetően azonban az egyirányú szociális mobilitás stratégiája volt Magyarország

esetében a meghatározó, különösen az 1990-es években, amikor minden mást felülírt az, hogy „Európának” megfeleljen az ország, és a magyar identitás egyik alapvető eleme az lett, hogy az ország a volt keleti tábor tagjai közül elsőként vette át a liberális demokrácia és a kapitalizmus intézményrendszerét, és a nyugati szervezetekhez (NATO, EU) a lehető leghamarabb csatlakozott.

Ez a stratégia változott meg *2010 után*, amikor egyre inkább a *szociális kreativitás stratégiája vette át a vezető szerepet*. Különböző, a Nyugat elvárásaitól némileg eltérő irányok kerültek előtérbe: unortodox gazdaságpolitika, „Nem leszünk gyarmat!” szlogenű békemenet, illiberális állam koncepciója (a magyar gazdasági és politikai modell felrajzolása), a keleti nyitás politikája, 2015-től a migráció elleni harc elsőszámú képviselőjének, majd az európai kultúra és a kereszténység védelmezőjének szerepe. Ezeket egyszerre is alkalmazza a kormány, néhány kisebb jelentőségű, de szintén az elvárásoktól eltérő üzenettel és lépéssel társítva, bejelentve ezzel igényét arra, hogy ne követő tagja legyen az európai közösségnek, hanem azt saját képére formálva megreformálja.

Ma a „populista”, „euroszeptikus” mozgalom egyik fő arca azért Orbán Viktor, mert egy évtizeden keresztül alkalmazta a szociális kreativitás stratégiáját, erre alapozva a magyar

identitást, legalább saját politikai táborában sikerrel. A kormány kommunikációja szerint Magyarország ma nem azért teljesít jól, mert mindenben képes megfelelni a nyugati elvárásoknak, hanem azért, mert Európa meghatározó politikai modelljét alakította ki: követőből élvonalosá vált. Így próbál meg specializált hatalmat szerezni – az ideológiai vezérszerepből következően növelni a befolyását, és a visegrádi négyeken keresztül gyakran alkalmazza a kollektív hatalmat is (több kisállammal szövetkezve elérni céljait a nemzetközi rendszerben, akár nagyhatalmakkal szemben is).

Nem szabad elfelejteni, hogy *a szociális mobilitás bizonyos elemei megmaradtak*, ha a retorikában kevésbé is, a gyakorlati lépésekben annál inkább. A multinacionális cégek tőkéjének minél nagyobb arányú bevonása az országba (leginkább adókedvezmények segítségével) az egyik legfontosabb prioritása a kormánynak, a NATO-ból vagy az Európai Unióból (sőt, egyelőre még az Európai Néppártból sem) nem kíván kilépni a kormány, bizonyos, alapvetően nyugati kritériumokban is előrelépést kíván elérni (pl. az nemzetközi rangsorokban minél előkelőbb hely kivívása a magyar egyetemek számára). Mégis egyértelmű, hogy a szociális kreativitás korszakát éljük immár tíz éve: új, korábban nem látott vagy nem jellemző szempontok vezérlik a magyar külpolitikát, melyeket a kormány maga vezetett be és próbál meg nemzetközileg is minél szélesebb

körben elterjeszteni (lásd az Európa-szerte folyó szövetségépítést, gondoljunk csak Orbán Viktor lengyel, olasz vagy osztrák kapcsolataira). Eközben az ellenzék szerint továbbra is a minél intenzívebb szociális mobilitás lenne a kívánatos, ezért a szociális kreativitást elhibázott politikának tartja (erre minden alkalommal fel is hívja a figyelmet).

A belpolitika és a külpolitika kapcsolata a kisállamok esetében

Felmerülhet a kérdés, hogy a külpolitikai stratégia függetleníthető-e a belpolitikától. Általában minden országban a belpolitikai kérdések dominálják a politikai napirendet, így a fentiekben felvázolt keret kevésbé tűnhet fontosnak; a mindennapi belpolitikai harcok felülírják az esetleges külpolitikai prioritásokat. A *bel-* és *külpolitika* azonban, bizonyos esetektől eltekintve,⁴ erősen összefügg, ideális esetben koherens egésznek alkot, egyikből következik a másik. De a tyúk vagy a tojás volt-e előbb, azaz a külpolitikai irányvonal határozza meg a belpolitikát, vagy fordítva?

⁴ Leginkább kis horderejű döntések esetében, pl. Magyarország álláspontja a nemzetközi halászati kérdésekkel kapcsolatban rendkívül kis jelentőséggel bír, így a külpolitika ebben az esetben független lehet a belpolitikától.

A nemzetközi kapcsolatok mainstream irodalma alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy a kisállamok külpolitikáját a külső körülmények határozzák meg, azt a belpolitika nem befolyásolhatja. *A kisállamok kényszerpályán mozognak, ehhez kell igazítaniuk belpolitikájukat*, csak a nagyhatalmak hozhatnak nagy súllyal bíró döntéseket, és ezeket a nagyhatalmi belpolitikai megfontolások irányítják. A kisállamok nem engedhetik meg maguknak ezt a luxust, külpolitikájuk meghatározott, belpolitikájukat a megadott külpolitikai irányhoz kell igazítaniuk.⁵ Ez a tézis igaz volt a '90-es évek Magyarországra, amikor is a Nyugat által szabott irány alapvetően meghatározta a magyar belpolitikai konszenzust, csak ezen a konszenzuson belüli apróbb eltéréseken vitatkoztak a pártok (természetesen ezek az „apró” eltérések is vérre menő politikai csatákat eredményeztek, de a főbb irányokat meghatározta a külpolitikai kényszerpálya, amelyet szinte minden jelentős szereplő kritikátlanul elfogadott).

Az 1990-es években, amikor a kisállamok száma ugrásszerűen megnőtt a kétpólusú rendszer felbomlása miatt, ezt a tézist többen megkérdőjelezték. Miriam Fendus Elman például úgy látta, hogy bár jelentős nemzetközi események (pl. nagy

⁵ Az egyik klasszikus munka, mely leírja a kisállamok külpolitikáját meghatározó és korlátozó tényezőket: Kenneth N. Waltz (1959): *Man, the State and the War: A Theoretical Analysis*. New York: Columbia University Press.

háborúk, nemzetközi válságok stb.) esetében a kisállamok csak sodródnak a nagyhatalmak akarata szerint, így belpolitikájuk nem tudja befolyásolni a külpolitikát, *békés időszakban a belpolitikai hatások alapvetően meghatározzák a külpolitikai irányvonalat.*⁶ Ha nincs válság, a kisállamok megengedhetik maguknak, hogy külpolitikájukat belpolitikai megfontolások mentén alakítsák ki, nem az ország túlélése ugyanis a tét, így nincs kényszerpálya, a nagyhatalmak is kevesebb erőforrást szánnak a kisállamok maguk mellé állítására, és valamivel jobban tűrik az „ellenszegülő” kisállamokat.

Magyarország esetében látható, hogy a belpolitikai szempontok alapvetően meghatározták a külpolitikai irányvonalat az elmúlt évtizedben. Az államszocializmus időszakában azonban a nagyhatalmi fenyegetés és kontroll sokkal intenzívebb volt, kisebb tere volt annak, hogy a szociális mobilitástól eltérő stratégiát alkalmazzon az ország. A rendszerváltást követő „káoszban” szintén kisebb tere volt annak, hogy „saját utat” taposson ki magának a magyar külpolitika, hiszen a gazdasági és társadalmi átalakulás menedzselése volt az elsődleges feladat, ráadásul komoly katonai szövetségesek nélkül Magyarország túlélését is kockáztathatta volna egy különutas politika (a fegyveres

⁶ Miriam Fendius Elman (1995): *The Foreign Policies of Small States: Challenging Neorealism in Its Own Backyard.* *British Journal of Political Science*, 25, 171–217.

konfliktusok nem kerültek el a poszt-socialista időszakot, elég csak a délszláv háborúkra gondolnunk). A NATO- és EU-tagság által kínálta biztonságos keret (mind a politikai, mind a gazdasági, mind a társadalmi menedék, amire a kisállamok áhítoznak, velük biztosítva volt), viszont lehetőséget adott arra, hogy a belpolitikai szempontok újfajta külpolitikai stratégiát eredményezzenek, és ezt az elmúlt tíz év kormányai ki is használták arra, hogy alapvetően áthelyezzék a külpolitika fókuszát.

Mi is a kisállam?

A kisállamok viselkedésének főntebbi áttekintése után érdemes visszatérni a definíció kérdéséhez, és újragondolni, mi is a kisállam. Új definíciónk akár szólhat így is: *a kisállam olyan állam, amelyik sem nem domináns nagyhatalom, sem nem tudja a szociális versengés stratégiáját alkalmazni a nemzetközi politikában, de a szociális mobilitás és a szociális kreativitás között választhat.* Ebben az esetben igencsak sok ország nevezhető kisállamnak. Például Kanada hiába a világ második legnagyobb területű országa, 37 milliónál is több lakossal, nagyon erős gazdasággal, rengeteg természeti erőforrással, mégsem viselkedhet nagyhatalomként. Egyrészt ugyanis lakosság száma a globális világban nem kimagasló, és

gazdasága sem tartozik a legerősebbek közé, másrészt pedig még regionálisan sem tud dominánssá válni, mivel szárazföldi szomszédja az Egyesült Államok, a világ vezető hatalma. Kanada magát ezért mindig az USA-hoz viszonyítva határozza meg, ebből a szempontból ugyanúgy kisállam, mint pl. Magyarország.

A legtöbb esetben Kanada is éppúgy a szociális mobilitás stratégiáját alkalmazza, mint Magyarország, és minél inkább hasonulni kíván az amerikai rendszerhez és elvárásokhoz, de politikájának bizonyos elemeit a szociális kreativitás jellemzi: meg szeretnék különböztetni magukat Amerikától olyan szempontok mentén, amelyekben saját meglátásuk szerint jobbak, ezzel egy erősebb kanadai identitást kialakítva. Például a kanadai egészségügyi rendszer, szociális háló vagy a politikai sokszínűség⁷ mind-mind olyan elemek, amelyeket a kanadaiak szeretnek hangsúlyozni, mind-mind olyan szempontok, amelyeket saját maguk szeretnek fontosnak láttatni a nemzetközi rendszerben, szemben a hagyományos kritériumokkal (pl. hadi kapacitás, gazdasági teljesítmény), és mind olyan területek, amelyeken szerintük az USA előtt járnak. Sőt, a jelenlegi Trudeau-kormány még inkább a szociális

⁷ Sokszínűség alatt itt egyrészt a többféle pártot értem (az amerikai kétpártrendszerrel szemben Kanadában legalább öt országosan jelentős párt létezik), másrészt az őslakosok és egyéb kisebbségek bevonását a multikulturális társadalomba.

kreativitásra támaszkodik külpolitikájában, amikor azt kommunikálja magáról a külvilág felé, hogy a liberalizmus tekintetében éllovas, meghatározó szereplő, aki kitapossa az utat egy progresszív társadalom irányába, és példaként szolgálhat a világ minden országának – ebben tehát hasonlít Orbán Viktor és Justin Trudeau stratégiája, csak épp ellentétes pólusú mozgalmak élére kívánnak állni, és ellentétes irányban szeretnék megreformálni a nemzetközi rendszert anélkül, hogy hagyományos értelemben nagyhatalomnak tekinthetnének országukat.

A kisállamokat tehát egyre inkább érdemes figyelniük, leginkább azért, mert a globalizáció miatt egyre több állam kénytelen (akár viszonylag nagy mérete vagy erős gazdasága ellenére) kisállamként viselkedni, másrészt pedig azért, mert fontos megértenünk, hogy ezen államok viselkedése és motivációi jelentősen eltérnek a nagyhatalmakétól (a történelem- és a politikatudomány általában az utóbbira fókuszál). Magyarország példája kiválóan illusztrálja, hogy milyen lehetőségek állnak a kisállamok előtt, és érdemes ebből a szempontból is átgondolnunk hazánk mindenkori külpolitikai cselekvéseinek irányát.